

Govor Postira i Škripa na otoku Braču

Vidas, Jadranka

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:657571>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku i slavistiku - Odsjek za hrvatski jezik i
književnost

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti (jednopedmetni)

Jadranka Vidas

Govor Postira i Škripa na otoku Braču

Završni rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku i slavistiku - Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti (jednopedmetni)

Govor Postira i Škripa na otoku Braču

Završni rad

Student/ica:

Jadranka Vidas

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Josip Lisac

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Jadranka Vidas**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Govor Postira i Škripa na otoku Braču** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 6. listopada 2017.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
1. UVOD	3
2. IZ POVIJESTI MJESTA POSTIRA I ŠKRIPA	5
3. ČAKAVSKO NARJEČJE NA OTOKU BRAČU I NJEGOVE MIJENE KROZ STOLJEĆA	8
4. JEZIČNA ANALIZA POSTIRSKOG I ŠKRIPSKOG GOVORA.....	9
4.1. Fonologija – vokalizam	10
4.2. Fonologija – konsonantizam	12
4.3. Morfologija – imenske riječi	14
4.4. Morfologija – zamjenice	16
4.5. Morfologija – pridjevi	17
4.6. Morfologija – glagoli	18
4.7. Morfologija – brojevi	19
4.8. Morfologija – prilozi	19
4.9. Priče kazivača i leskički fond istražen na terenu.....	19
5. SLIČNOSTI I RAZLIKE POSTIRSKOG I ŠKRIPSKOG GOVORA.....	24
6. ZAKLJUČAK	26
7. LITERATURA.....	28
SUMMARY	29

SAŽETAK

U radu na osnovi terenskog istraživanja provedena je jezična analiza postirskog i škripskog govora na otoku Braču. Sva je pozornost usmjerena na važnost i očuvanje čakavskog narječja jer je važno da se te izvorne riječi i dalje održavaju i pamte u narodu.

Povijesni razvoj otoka Brača uvelike je utjecao na razvoj govora njegovih stanovnika. Prikazane su male razlike između obaju govora, a posebno je naglašen bogati leksički fond, riječi kojima se ljudi koriste u svakodnevnom životu sve do danas. U izvornom izričaju stvorena je poezija kao i mnoge narodne priče čuvane generacijama.

Postirski govor do sada nije dobro istražen dok se škripskom govoru posvetio Filip Galović koji je jezično analizirao zbirku pjesama *Glos sa škrop* Stjepana Pulišelića. Da bi se što bolje dočarala ljepota narječja, u radu su korištene pjesme mjesnih pjesnika i priče kazivača. Ovo jezično blago svake godine prezentirano je na Festivalu čakavskih narječja otoka Brača u Škripu.

Ključne riječi: čakavsko narječje, terensko istraživanje, postirski i škripski govor, priče kazivača, pjesme u čakavštini, Stjepan Pulišelić, Festival čakavske riči.

1. UVOD

Nakon odlaska iz vale djetinjstva u potrazi za nekim višim idealima glavu što muče i premda su nedostižne, znala sam da uvijek postoji moje sigurno pribjeglište i utočište u njedrima moga djetinjeg pjeva, rodne vale, majke, moga 'ča' i 'čo'. Vratim se tebi otoče u netaknutom izvoru moga jezika materinjeg.

Navedeni stihovi govore o vrijednosti očuvanja izvornog izričaja i zbog toga tema ovog završnog rada glasi *Govor Postira i Škripa na otoku Braču*. Naime otok Brač obiluje čakavskim narječjem koje se prenosi iz pokoljenja na pokoljenje. Ovim narječjem su govorili naši stari, njime se služili u svakodnevnom životu i do dan danas pamte bezbroj riječi. Važno je da te njihove riječi ne odu u zaborav nego da ih mladi naraštaji i dalje proučavaju i pamte.

Na početku rada prikazat će se povijest bračkih naselja Postira i Škripa u kojima se život razvijao već od prvih stoljeća nakon Krista (u naselju Škrip čak i ranije) preko antike, srednjeg vijeka pa sve do današnjeg doba. A s njime se razvijao i izvorni jezik ovdašnjih stanovnika. U izgovoru je prevladalo čakavsko narječje koje se mijenjalo tijekom stoljeća.

Glavninu rada predstavlja jezična analiza postirskog i škripskog govora koji pripadaju južnočakavskom dijalektu. Obradit će se fonološke osobine vokalizma i konsonantizma te morfološke karakteristike vezane za imenske riječi, zamjenice, pridjeve, glagole, brojeve i priloge. Iznijet će se leksički fond istražen na terenu kao i priče nekih kazivača i ispitanika. Zbog velike sličnosti i blizine obaju naselja prikazat će se neke razlike uočene prilikom istraživanja.

Ispitanici koji su sudjelovali pri terenskom ispitivanju jesu posebice stariji mještani. Oni su cijeli život proveli u ovim mjestima i s velikom preciznošću pamte mnoge arhaične riječi. Postirani su Ivo Jelinčić (66. god.), Franjka Vidas (86. god.), Ivo Ostoja (65. god.), Joško Jelinčić (53. god.) i Mate Jelinčić (53. god.), a Škripjani Mate Martić (85. god.) i Lucija Salamunović (78. god.).

Temeljna literatura korištena u radu je *Rječnik bračkih čakavskih govora* Petra Šimunovića iz 2006. godine, rad Filipa Galovića pod naslovom *Stjepan Pulišelić i Glos sa škrop* i *Hrvatska dijalektologija 2.* prof. Josipa Lisca.

U radu su korišteni i literarni tekstovi na čakavskom narječju Ive Kore *I blidi višta*, Joze Škarića *Postirske slike: pjesme* i Stjepana Pulišelića *Glos sa škrop*.

2. IZ POVIJESTI MJESTA POSTIRA I ŠKRIPA

Cjelokupna povijest malih naselja na otoku Braču uvelike je utjecala na jezično izražavanje stanovnika. Prilikom istraživanja na terenu vidljive su razlike kod starije i mlađe populacije. Stariji naraštaji do dan danas pamte i čuvaju bogatstvo riječi svojih djedova i pradjedova. One daju sliku teškog načina življenja u prošlosti na ovim prostorima što se može potkrijepiti sljedećim citatom:

Bili su vrijedni ti naši stari živeći po ondašnjem standardu s malo pulente, kruha od žita, šočivice, uja, kvasine, slanih srdel, giricin i blitve, a sve zalijevali bevandom i hmuticom. Bili su siti i gladni, grijali se kod komina i vodili diškorše posebno navečer, a usput se zabavljali griskajući kukuruzne rusule iz pršure i na kraju, a prije noćnog počinka, uz blijedo svjetlo uljanice ili lampjuna, pomolili se Bogu.¹

Sada mlađi naraštaji imaju u svojim rukama dragocjenu zavičajnu baštinu koju valja i dalje čuvati i njegovati. Iako se životni standard promijenio nabolje i prisutan je veliki utjecaj standardnog jezika, postirski i škripski govor je onaj koji krijepi, daje snagu i vraća sjećanja. Ljudi se i danas rado sastaju na kominu i prisjećaju starih vremena i narodnih običaja. Posebice pamte ugođaj kad bi se zapjevalo pokraj rasplamsalog ognjišta na kojemu je bio *bronzin na komoštrima*.

Iz prošlosti bračkih naselja učimo, njom se dičimo, a sadašnjost živimo. Mnogo je važnih osobnosti koje su oplemenile ovaj prostor i ostavile neizbrisiv trag. Među njima posebno se ističu Postirani kao što su bili Ivan Matij Škarić, hrvatski prevodilac Svetog pisma te pjesnici Jozo Škarić, Vladimir Nazor i Ive Kora. Velika osobnost Škripa bio je Stjepan Pulišelić kojeg pjesništvo zaživi tijekom svakog ljeta na Festivalu čakavske riči *Jošće žive čakavsko besida*.² Njegove pjesme s oduševljenjem recitiraju mladi ljudi u prelijepom ambijentu pokraj zavičajnog muzeja. Najveći doprinos očuvanju bračkog dijalekta dao je poznati jezikoslovac Petar Šimunović, Bračanin rođen u Dračevici. Vrhunac njegova stvaralaštva predstavlja njegov *Rječnik bračkih čakavskih govora* iz 2006. godine.

¹J. Arnerić, u: *Postira – Spomenica*, 1981., str. 10.

²S. Pulišelić, *Festival čakavske riči*, 2011., str. 4.

Mjesto Postira smješteno je na sredini sjeverne obale srednjodalmatinskog otoka Brača. Danas u njemu živi prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine 1.559 stanovnika.³

Postira imaju prekrasan krajolik sa razvedenom obalom, mnoštvom slikovitih uvala i uvalica. Poseban je pogled na Brački kanal kao i na susjedno kopno s planinama Mosorom, Biokovom i Kozjakom. More i planine povezane su u čudesnom skladu i lijepo dočaravaju ovaj prostor. Kad se ide prema unutrašnjosti naselja na maloj uzvišici nalazi se velika župska crkva sv. Ivana Krstitelja. Ona svjedoči o kršćanskoj vjeri i predanosti Bogu.⁴ Život u postirskim uvalama započeo je već u prvim stoljećima nakon Krista u razdoblju antike te se kontinuirano nastavio u kasnoj antici i srednjem vijeku sve do današnjih dana. Stjepan Pulišelić dočarava ljepotu postirskih uvala svojim stihovima:

Šesne se vale
Stivale
Cili Broč
Naricale
Od borov
Vriska
Česmine
Obukle zelene vešte
I tako prontone
Za vruće litnje done
Dočekole furešte
(*Vale*, Stjepan Pulišelić)⁵

Zanimljiva je legenda o nastanku imena Postira. Jedni smatraju da ime Postira potječe od latinske imenice *pastura* u značenju *pašnjak*, dok drugi razmatraju da je ime mjesta nastalo kad su pralje iz naselja Dol dolazile i prostirale robu na obali mora.⁶

³<https://hr.wikipedia.org/wiki/Postira>

⁴D. Vlahović, *Postira - Hrvatska u malom*, 2005., str. 12.

⁵Ibid., str. 11.

⁶P. Šimunović, *Vodič po otoku*, 1987., str. 103.

Slika 1. mjesto Postira (prema <http://www.smjestaj-hrvatska.eu/resort/hr/hrvatska/postira/253/1/>)

Same ulice i uličice mjesta dobile su nazive u dijalektu, primjerice Molo Lozna, Zastivonje, Put Guvna, Veli Rot, Balatura, Kala, Put Piska, Put Šantića vode. Najveći broj čakavskih riječi iznjedrio je iz načina života težaka, ribara, maslinara, stočara i kućnih domaćinstava što će se kasnije temeljito obraditi u radu.

*Onamo u olupini grada živi prošlost.*⁷ Mjesto Škrip slovi kao najstarije naselje na otoku. Smjestilo se između Postira i Nerežišća i zvano je u narodu mjesto pastir i čuvar polja. To svjedoči o teškom pastirsko-težačkom životu ljudi na ovom području.⁸ Danas u njemu žive svega 172 stanovnika prema zadnjem popisu iz 2011. godine.⁹ Iako pripada općini Supetar, mladi naraštaji polaze osnovnu školu u Postirima. Družeci se zajedno s postirskom djecom njihov govor poprima iste jezične osobine za razliku od prijašnjih vremena kada su stariji Škripjani imali svoj svojstven, a opet malo različit govor u usporedbi s postirskim govorom.

Ono što ga čini posebno privlačnim jest njegova povijest. Zbog povijesne veličine dobio je i naziv Veli Škrip. Nalazi se podalje od obale mora visoko na brdu i u antici bio je glavnim naseljem na otoku. Njegovo ime potječe od latinske imenice *scrupus* što znači *oštro golemo kamenje*. Kulturnu baštinu predstavljaju antički spomenici, veliko rimsko groblje, župska crkva sv. Jelene i Zavičajni muzej otoka Brača.¹⁰

⁷P. Šimunović, *Vodič po otoku*, 1987., str. 165.

⁸S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, u: *Predgovor Šime Vučetić*, 1973., str. 7-8.

⁹<https://hr.wikipedia.org/wiki/Škrip>

¹⁰P. Šimunović, *Vodič po otoku*, 1987., str. 165-172.

Slika 2. mjesto Škrip (prema http://zaklada-brac.hr/wp-content/uploads/2013/04/0047_skrip.jpg)

Jo san Bročanin

I volin Broč

Njegove grote

Škrape

I rede

Njegove gomile

Njegov gluhoč

(Jo san Bročanin i volin Broč, Stjepan Pulišelić)¹¹

3. ČAKAVSKO NARJEČJE NA OTOKU BRAČU I NJEGOVE MIJENE KROZ STOLJEĆA

Brač je otok sa oko dvadesetak naselja u kojima se njeguje čakavski izričaj. Naime stanovnici su se selili iz jednog naselja u drugo što je bilo uvjetovano tadašnjim povijesnim prilikama. Tako su Škripjani selili u Splitsku i Supetar, a Doljani u Postira. Neki su se doseljavali s kopna na otok kao što su to bili Poljičani. Izuzetak predstavlja naselje Sumartin gdje su dolazile štokavske dobjeglice iz Makarskog primorja pa se zbog toga jedino u Sumartinu na Braču sačuvalo štokavsko narječje.¹²

¹¹S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, 2013., str. 257.

¹²P. Šimunović, *Rječnik bračkih čakavskih govora*, 2006., str. 10.

Od 16. stoljeća smanjuje se broj migracija stanovništva na otoku, što pogoduje razvoju čakavštine i može se konstatirati da se današnje stanje bitno ne razlikuje od prijašnjeg izvornog i zapisanog u literarnim djelima i kulturnim spomenicima.¹³

Od početka 20. stoljeća stanje u razvoju čakavštine se opet mijenja. Mnogo se stanovnika iseljava u tuđinu u borbi za boljim životom i u naseljima ostaje samo starije pučanstvo. Stariji ljudi nastoje sačuvati čakavski govor, ali nemaju ga kome prenijeti jer mladi sve više odlaze s otoka. To je jedan od negativnih čimbenika koji je utjecao na razvoj čakavštine. U Škripu je sačuvan najarhaičniji čakavski izričaj, dok Postira pripadaju klasičnoj bračkoj čakavici.¹⁴

Posljednja desetljeća su također pridonijela osiromašenju čakavskog govora i starog leksičkog fonda zbog velikog utjecaja komunikacijskih sredstava kao što su radio, televizija, dnevni tisak i zbog upotrebe hrvatskog standardnog jezika u školama. Izvorni čakavski izričaj čuvaju današnji osamdesetogodišnjaci koji su najbolji ispitanici pri terenskom istraživanju govora.¹⁵

4. JEZIČNA ANALIZA POSTIRSKOG I ŠKRIPSKOG GOVORA

Južnočakavski dijalekt najviše je zastupljen na otocima od Pašmana do Korčule, uključujući zapadni Pelješac i jug otoka Paga. Pritom se mogu na ovom prostoru pronaći i neka štokavska mjesta kao što je već spomenuti Sumartin na Braču.¹⁶

Postirski i škripski govori pripadaju južnočakavskom dijalektu koji ima svoja obilježja i prema tome slijedi sljedeća analiza.

¹³P. Šimunović, *Rječnik bračkih čakavskih govora*, 2006., str. 13.

¹⁴Ibid., str. 12-13.

¹⁵Ibid., str. 12-13.

¹⁶J. Lisac, *Hrvatska dijalektologija 2., Čakavsko narječje*, str. 139.

4.1. Fonologija – vokalizam

Refleks jata je ikavski što potkrjepljuju primjeri *misto* 'mjesto', *stina* 'stijena', *ditinjstvo* 'djetinjstvo', *pisnik* 'pjesnik', *smih* 'smijeh', *riči* 'riječi', *čovik* 'čovjek', *blidi* 'blijedi', *dite* 'dijete', *svića* 'svijeća', *vidit* 'vidjeti', *osvitlit* 'osvijetliti', *grih* 'grieh', *vira* 'vjera', *mliko* 'mlijeko'. Javljaju se i ekavizmi, ali vrlo rijetko primjerice u riječima *seli* 'sjeli', *sed tu* 'sjedi ovdje'.

Refleksi stražnjeg nazala i slogotvornog *l* redovito daju *u* u primjerima *put*, *muž*, *zub*, *ruka*, *suza*, *sunce*, *vuna*, *pun*, *žuč*, *napunit*. *Frmala je lanterna već žmigat, a to znači da je sunce svanulo.*

Refleks prednjeg nazala daje *e* u primjerima *meso* (ali Škripjani imaju dvoglas *ie* *mieso* 'meso', *riep* 'rep'), *počet*, *pet* (prilikom izgovaranja brojeva ne čuje se izgovor fonema /t/), a daje *a* u riječi *jazik*. *U plastenik san bila kad san jemala pedese godin. Jo san točno devedese sedme došo u Postira.*

Refleks poluglasa *šwa* daje *a* u primjerima *danas*, *pas* a daje *o* u riječima *don* 'dan', *žol* 'žal', *jedon* 'jedan'.

Dugo *a* redovito se zatvara u *o* u riječima *pivot* 'pjevati' (ali i *kantat*), *znoš* 'znaš', *jemon* 'imam', *zoč* 'zašto', *bocit* 'bacit', *drogo* 'draga', *molo* 'mala', *pakol* 'pakao', *jo* 'ja', *jol* 'jal, zavist', *store* 'stare' *nose* 'nase, prije', *dvo* 'dva', *po se* 'pa se', *zakopo* 'zakopao', *prosac* 'prasac', *pronje* 'pranje', *provda* 'pravda', *grad* 'grad'. *Veliki teret mi je po sa srca kad san vo vami špjego. Pro san ruke. 'Prao sam ruke.'*

Refleks inicijalnoga **wb* daje *u* u primjerima *udovica*, *unuk*, *uvik* 'uvijek', *uzet* 'uzesti', (ali upotrebljava se i riječ *vazest*, *vazmi* 'uzmi'), *užgi sviću*, 'upali svjetlo', *uzdun* 'ugasi'.

Prijelaz *ra* u *re* u primjerima *krest* 'krasti', *rest* 'rasti', *rebac* 'vrabac'.

Prijelaz *ro* u *re* u primjerima *greb* 'grob', *grebišće* 'grobište'.

Slogotvorno kratko *r* se čuva u primjerima *prst*, *krv*, *smrt*, *drži*, *prtina* 'kršni put po snijegu', *čepkrat*, *prškot* 'čeprkati'.

Česte su samoglasničke redukcije u glagolskim pridjevima radnim tipa *pito* 'pitao je', *išo* 'išao je', *došo* 'došao je', *stvorì* 'stvorio je', *do* 'dao je', *reko* 'rekao je', *klimo* 'klimao je', *mogo* 'mogao je', *ti san* 'htio sam', *kupi* 'kupio je', *ćapo*, *ćapat* 'uhvatio je, uhvatiti', *svezo* 'svezao je', *napiso* 'napisao je', *ćeko* 'ćekao je', *reko* 'rekao je'. *Kad su se nako čovičji noglo pogledoli okolo sebe, sve su razumili.*

Redukcije su vidljive i u nekim priložima i zamjenicama primjerice *vako* 'ovako', *nako* 'onako', *voj* 'ovoj', *noj* 'onoj' *vo* 'ovo', *ka* 'kao', *tot*, *tote* 'tu, tamo', *sa* 'sada', *vode* 'ovdje', *nojpri* 'najprije', *zome* 'za mene', *nome* 'na mene'.

Završno *l* ispalo je u riječima *šti* 'čitao je' i *izroni* 'izronio je'.

Dolazi do umetanja protetskog *j* u riječima *jemo* 'ima', *jopet* 'opet' (ali i *jepet* Škripjani), *justa* 'usta', *japjenka* 'vapno', *jušto* 'upravo', *jute* 'u tebe'. *Jute san se zajubija. Mi smo jemali tovara u zogon.*

Navedene fonološke osobine čakavskog narječja potkrepljuju sljedeći citati postirskih pjesnika Ive Kore i Ive Jelinčića:

*Če bi do
za noći
kad je već
mladića
čekola
Tvoja zebnja
i prid vrotu
svića.
(Ma, Ive Kora)¹⁷*

Mate i Miko težoka dvo, od zore kopali, orali, plivili, kosili, po se spotili, od črjeničine pocrvenili. Tako trudni seli, uz kućicu ogonj naložili, dvo pruta stavili, a i hreb i glavurina na dobro došla pod česminom hlod rajskog vrtla. Mlodi fažol od jučer podgrijoli u pešuri, najili

¹⁷I. Kora, *I blidi višta*, 2001., str. 12.

se, napili i s gušton rutali. Gledaju kobile skotne, koze noseće i sve druge moguće beštije. Stavili podose prežu šušnja i jedon živ kamen za pod glove. Sunce upeklo po skupa zakunjali, u snu se s motikom agvantali.

Bi san u nonota u Donji Humac, misto usrid Brača, koji je mesar i napravije i liči jude če su slomili ruke, noge, glove i svaku drugu vrstu nevoje. A vengo je on mesar, tako me je jednega jutra posla za ovcima, travima, kozima da hi posen. A on je čini druge posle, brusi je nože, sikire. Jo san se malo zaigro po san išo napinjat ploke da ulovin kojega kosića, crvendoća i drugih vrsti. I kako san jo to napinjo jo san zaboravi na blogo. A blogo išlo u šćetu. I dojde ti tako gospodar od jednega poja di je pasanega lita navrnu mlode loze. Čapo me za ruku, zaveza konopom i odve doma u kozju kućicu.

(Postira, kazivač Ivo Jelinčić)

Posebno je zanimljiv leksički fond jednog postirskog mještana, i to Joška Jelinčića koji pamti bezbroj čakavskih riječi vezanih za različite životne potrebe i prilike. Stari Postirani i Škripjani su brojili sate i mjesece na sljedeći način: *jedon bot (u po bota 'u 12.30'), dvo bota, tri bota, četiri bota ali pet uri...jenor, februar, marač, april, moj, zunj, luj, agust, septembar...* Naziv *vejača* se koristio za promjenjivo i kišovito vrijeme dok je naziv *februar* odgovarao suhom vremenu.

4.2. Fonologija – konsonantizam

Refleks praslavenskog **dj* prelazi u *j* u primjerima *tuji* 'tuđi', *rojat*, *rojen* 'rađati, rođen', *meja* 'međa', *mlaji* 'mlađi', *slaji* 'slađi', *gloju* 'glođu', *ujde* 'uđe'.

Refleks praslavenskog **tj* prelazi u *ć* u primjerima *kuća*, *noć*, *svića*.

Refleks praslavenske skupine **stj* prelazi u *šć* u primjerima *šćop* 'štap', *ognjišće* 'ognjište', *godišće* 'godište', *pušćat* 'puštati', *utočišće* 'utočište', *pošćer* 'poštar', *šćipat* 'štipat', *višćica* 'vještica', *pošćedit* 'poštediti' (Škripjani), *napušćen* 'napušten', *košćica* 'koštica', *gušćerica* 'gušterica'. *Ti otoče sve moje nevoje i sve sriće bud mi zornje utočišće.*

Refleks praslavenske skupine **zdj* prelazi u *žj* u primjerima *dažja* 'dažd', *možjani* 'moždani', prelazi i u *zj* kod riječi *grozje* 'grožđe'. *Jo san ga pročitao u možjane da ni dobar čovik.*

Premetaju se slova praslavenske skupine **wbs* pa se izgovara *sav*, *sve*, *svih*, *svak* 'svatko'.

Završno *m* prelazi u *n* u riječima *stojin* 'stojim', *iman* 'imam', *osan* 'osam', *igron* 'igram', *nosin* 'nosim', *sedin* 'sjedim', *pišen* 'pišem'.

Čuvaju se glasovi *h* i *f* u riječima *juha*, *kruh*, *muha*, *kuhot* 'kuhati', *fola* 'hvala', *forski* 'hvarski', *zafolit* 'zahvaliti', *kafa* 'kava', *šufištika* 'cjepidlaka', *fibra* 'vrućica'. *Ni mi bilo do pljeskotanja ni da me fole.*

Glas *lj* redovito prelazi u *j* u riječima *poje* 'polje', *jubav* 'ljubav', *prijateji* 'prijatelji', *judi* 'ljudi', *boje* 'bolje', *voje* 'volje', *košuja* 'košulja', *grobje* 'groblje', *pojubi* 'poljubi', *pošji* 'pošalji', *prijaviju* 'prijavljuju', *zemja* 'zemlja', *posteja* 'postelja', *divji* 'divlji', *vaja* 'valja', *fameja* 'familija', *kapja uja* 'kaplja ulja', *natopjen* 'natopljen', *nevoja* 'nevolja', *dimjak* 'dimnjak'. *To su judi tot pokvareni. Bila je lajona, judi moji. Pojubi je ditića u pola noći.*

Prisutan je rotacizam u riječima *moreš* 'možeš', *more bi* 'može bit'.

Pojednostavljuju se suglasničke skupine u riječima *maška* 'mačka', *broška* ili *braška* 'bračka', *tica* 'ptica', *čela* 'pčela', *šenica* 'pšenica', *prajci* 'prasci', *jenoj* 'jednoj', *ko* 'tko', *di* 'gdje'. *Mi smo jemali žrna od kamena će smo mleli šenicu i kukuruz i usput smo gledoli ko će je lipje samlit.*

U govoru se nije razvio fonem /*dž*/ pa na njegovu mjestu dolazi fonem /*ž*/ u riječima *žep* 'džep', *svidožba* 'svjedodžba'. *Stavi je takujin iz škafeta u zornji žep od gać.* 'Stavio je novčanik iz ormarića u zadnji džep hlača.'

Očuvano je staro stanje u riječima *dojdi* 'doći', *najdi* 'naći', *poj* 'poći ti', a dolazi do premetanja u riječi *cabla* 'stabla' jer *st>ts>c* (ali genitiv množine: *Vod reste puno cabol.*) *Iz svake kale koje dojdeš vidi se lanterna.* 'Kad izađeš iz svake ulice ugledaš svjetionik.'

Javlja se i početna suglasnička skupina *čr* i *cr* u riječima *crn*, *crven*, *čriva* 'crijeva', *črjeničina* 'zemlja'.

Za postirski i škripski govor karakterističan je tronaglasni sustav kojeg čine kratkosilazni i dugosilazni akcenti te stari akut.

Bilo je doba

Kad nisu judi

Jemali reloje

A jepet su vrime

Poznavoli boje

Znali su svaku uru

Jer su je provodili

U mucu

I lavuru...

(*Judi i vrime*, Stjepan Pulišelić)¹⁸

Buron istučen, dažjom raspuknut, vrimenom prigažen, od muke ispaćen, križ na raskrižju. Ruke mu se tresedu, suze mu kapjedu, rane mu cididu, klimo se, križ na raskrižju.

(Postira, kazivač Ivo Jelinčić)

4.3. Morfologija – imenske riječi

U imenskim riječima u genitivu množine javlja se nulti morfem što je vidljivo kod riječi *žen* 'žena', *ruk* 'ruka', *sinov* 'sinova', *udovic* 'udovica'. *U voj fameji nema žen sedan lit. Glavica je puna mlodih udovic. Broč je pun gomil ol kojih judi pravidu jopanjan. Jato lipotic šeto rivu.* 'Puno ljepotica šeta rivom. 'Moje misto imo majko luših kuć. 'Moje mjesto ima mnogo bogatih kuća.' *Nabasaću na te kad danas idem kod ovoc.*

¹⁸S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, 2013., str. 59.

Akuzativ jednine vidi se kod primjera: *On žive u Split.* 'On živi u Splitu'. *On rodi u Zadar.* 'On radi u Zadru'. *Ona gre u skulu u Zadar.* 'Ona ide u školu u Zadru.' *Gre u tuji svit, a ne zno ni jedon stroni jazik i ni se pariča za ti nogli životni škerac.* 'Ide u tuđi svijet, a ne zna ni jedan strani jezik i nije se pripremio za taj nagli životni preokret.' *Oni su bili u Čileu.* 'Oni su bili u Čileu.'

Muška imena na 'o' imaju proširak *-ot* u kosim padežima na primjer: *Vidin Markota.* 'Vidim Marka.' *Gren u Ivota.* 'Idem u Ive.' *Šetan s Jankotom.* 'Šetam s Jankom.'

Akuzativ množine dolazi u kratkoj množini u primjerima *brode* 'brodove', *nože* 'noževe'. *Vidi san lipe brode. Moji sini volidu lavurat. Dož je jutros opro brode.*

Kratka množina koristi se kod imenica *noži* 'noževi', *muži* 'muževi', *oci* 'očevi', *knezi* 'kneževi'. *Naši oci nisu beštimali, naši oci su se molili. Stori noži iz moje kužine boje rižedu od novih. Tramuntana je jutros prispila i do naše vale, a brodi se našli nasuho. Sve gori, bori i koze, Mihonji dolac, leroji i loze.*

Prisutan je sinkretizam u dativu, lokativu i instrumentalu množine kod imenica ženskog roda sa nastavcima *-ami(n)* i *-ima(n)* u riječima *ženami*, ali i *ženamin*, *ričiman*. *Blagoslovljena ti među ženamin. Sve bi ričiman upropasti i ono čo voli i za čin čezne. Čese mene tiče vo je zornje o zornjeg o broškim ričiman. Kapjima, suz i znoja natopjen, izmučen, ko nikor vojen, sto put proklet, nikad napušćen, čekoš mene dobričino. Nočas san zaposo jednu velu valu s mrižima. Po san se digo, upoli na gajeti sviće i po svićima, ostima lovi muzgovce. Za umirit muzgovca mora san mu glavu po škrapima lubardat. Potiranim od gladi i rota smistili smo dicu po famejima. Žestoko san se najidi i boci ga ribima u more. Hodi san storim nogamin po kozjim putiman. Čapo hi je veli stroh u koščami. 'Uhvatio ih je veliki strah u kostima.'*

Također kod zamjenica vidljiva je razlika od standardnog jezika u zamjenicama *mi* i *vi* kao što su primjeri: *Gre prima nami.* 'Ide prema nama.' *Ono će u nami.* 'Ono što je u nama.' *Poj/Hod s nami. Govore o vami.* 'Govore o vama.'

Kod imenica muškog i srednjeg roda sinkretizam se očituje nastavkom *-ima(n)* u primjerima: *Pričaju o njezinim sinima.* 'Govore o njezinim sinovima.' *Ćapo san dvo lista i spoji ih krajima.* 'Ulovio sam dva lista i spojio ih krajevima.' *Cilu noć san prove u velim penšjunima di mi je nojboje da ujutro kalamucima pojdem na lignje.* 'Za umirit muzgovca mora san ga uze po tracima. Danas san s punim jedriman priplovi broški kanal. Judiman u brodima od regatin čini san monade.' 'Ljudima u jedrilicama smetao sam.' *Na kopošantima smo danas ispratili moga svima dragog nonota.* 'Na groblju smo danas ispratili mojega svima dragog djeda.'

Vokativ glasi: *Oj, Bože, doj dažja voj zemji!*

Primjer za lokativ jednine jest: *A u somemu ciceju dona črčojci nojžešču pismu začrčali.* 'Sredinom dana kada sunce najjače grije cvrči su najžešču pjesmu zapjevali.'

Kod imenica muškog i srednjeg roda u instrumentalu jednine česti su nastavci s *-en*, ali ima i nastavaka sa *-on*. *Namaz san fetu kruha maslacen.* 'Namazao sam krišku kruha maslom.' *Vozi san se nemirnim moren.* *Namazala san roščeru s ujen.* *Jutros san popi kafu za svojin stolon.* *Od jida me jedon čovik pogodi žmulon u glove.*

4. 4. Morfologija – zamjenice

Najčešće upotrebljavane zamjenice su upitno-odnosne *ča, će, čo* 'što', *ko* 'tko', *česa* 'čega', *čihova/čikova* 'čija', *vakov* 'ovakav', *kakov/kakvi* 'kakav'. *Kakov je vi svit? Ovakov kakvi je. Zoč? 'Zašto?' Če ona ima š njim tot stot? 'Što ona s njim tu stoji?'* Pritom zamjenica *česa* se opire nestajanju i često se izgovara: *Zbog česa si to učini?*

Pokazne zamjenice su *vi* 'ovaj', *ni/oni* 'onaj', *tega* 'toga', *nega* 'onog', *ti/oti* 'taj'. *Jesi vidi nega lika? 'Jesi li vidio onog čovjeka? Moja strujarina odnese mi sve pineze vega svita.*

Osobne zamjenice *ja* i *ti* imaju instrumental jednine *tobon* i *menon* primjerice: *Hod s menon na balun. Pričala san već s tobon o temu.* 'Govorila sam već s tobom o tome.'

Osobna zamjenica **ti** u akuzativu glasi:

Note, note, na vos su dico mislili, dico, sinovi i ćeri Mike i Mikule, kako ćedu ti kupit knjige, libre, matrikule, tajente i postole a za sebe nisu pensali. 'Na tebe, na tebe, na vas su djeco mislili...'

Česta neodređena zamjenica jest *nikor* 'netko/nitko'. *Nikor ni došo na posal.* 'Nitko/Netko nije došao na posao.' Također i zamjenica *ništo* ima dva značenja: *Kupi san ništo lipo.* 'Kupio sam nešto lijepo.' *Nima ništa od tega.* 'Nema ništa od toga.'

Neodređena zamjenica *neki* često biva zamijenjena sa *jedon* primjerice *jedon ćovik* 'neki ćovjek'. *Uleti mi je jedon posal.* 'Dobio sam neki posao.'

4.5. Morfologija – pridjevi

Uobičajen je genitiv jednine muškoga i srednjega roda kod pridjeva i zamjenica s nastavkom **-eg(a)**: *Jednega ludega dona. Bi san u nega dobrega ćovika.*

Kod pridjeva u dativu, lokativu i instrumentalu množine javlja se nastavak **-im(-in)** što potrepljuju sljedeće rečenice: *U litnjin večerima sednem na šentadi šetnjice pogleda uperenog prima zvizdima. Našim mužiman nojveća je nevoja ako im žene šporkim jezicima trube o moriman, a u njih se ne razumidu. Uvik je pokušan škivat po broškim putima. Lipin me rićiman zave. 'Lijepim me rijećima zaveo.' Molin me oblucima goja. 'Gađao me malenim kamenčićima.' Da mi je poprićat s tobon dvi tri rići o mrtvima i živima precima i njihovim silnim trudima. Ofendi san se u dažjanim danima. 'Razoćarao sam se u kišovitim danima.' Ćapala me fibra po cilom tilu s žestokim ognjicami. 'Uhvatila me vrućica.'*

Od pridjeva se često koristi pridjev *veli* primjerice: *Gremo na kafu na veli most. Na veli petak je post. Pošto se naše žene i miridu i kuntreštaju s ponistre na ponistru priko kali i služidu se talijanizmima, i tako jedna drugu ništa ne razumi, pa do velega barabona (velike svađe) ne dojde.*

Superlativ pridjeva glasi: *nojboji, nojžešći, nojveći, nojdraži, nojslaji, nojlipji, nojgori.*

4.6. Morfologija – glagoli

Infinitivi su redovito okrnjeni u primjerima *dat* 'dati', *radit* 'raditi', *kopat* 'kopati', *cipat* 'cjepati', *pivot* 'pjevati'. *Jučer san pivo u crikvu ko grdelin. On to more učinit. Moća doma spat. Meni će tokat poč u kužinu na kauč spat će neću moć u komoru spat.*

Čest je i prijelaz **-nu-** u **-ni-** u riječima *dignit* 'dignuti', *skinit* 'skinuti', *maknit* 'maknuti'.

Javlja se nastavak **-du** u 3. l. mn. prezenta u primjerima *moredu/možedu* 'mogu', *pišedu* 'pišu', *sididu* 'sjede', *radidu* 'rade', *ležidu* 'leže', *zovedu* 'zovu'. Present glagola ići glasi: *gren, greš, gre, gremo, grete, gredu.*

Futur I. tvori se kao *doću* 'doći ću', *poću* 'poći ći', *pustiću* 'pustit ću'. *Doću čo pri vega lita. Doću pote večeras u niku divju uru i oteću te iz kuće.*

Kondicionalni oblici glagola biti jesu *bin, biš, bi, bimo, bite, bi/bidu*. Javlja se i *jobi* u značenju sintagme *ja bih*. *Jobi ti lavurat al su sva rodna mista vega lita zauzeta, a govoridu da jemo puno slobodnih rodnih mist. Lažedu!*

Imperativ glasi: *Dojdi vod!* 'Dođi ovamo!' *Učinte to!* *Pojte molo rodit!* *Sve parićajte!* 'Spremite sve!'

Imperativ u 2. licu jedninu gubi nastavak **-i**: *Rec!* *Učin to!* *Obuc postole!* *Stav to na svoje misto!* *Sed tot!* 'Sjedni tu!'

Glagol tući u prezentu glasi *on bije* 'on tuće', u perfektu *on je bijo* 'on je tukao' i futuru I. *on će biti* 'on će tući'.

U čakavskom narječju rijetko se koriste aorist i imperfekt.

4.7. Morfologija – brojevi

Kod brojeva *jedon* 'jedan' i *dvo* 'dva' dugo *a* zatvara se u *o* a kod brojeva koji završavaju na suglasnik *-t*, ne čuje se izgovor navedenog slova, ali se bilježi pravilno *pet*, *pedeset*, *trideset*. Redovito se umeće fonem /j/: *petnajest*, *dvanajest*, *trinajest*...

Kod brojeva kao što su *dvjesto*, *tristo*, *petsto* izgovara se *dvista*, *trista*, *pesto*.

Za značenje broja tisuća koristi se riječ *mijor*: *za mijor godišć* 'za tisuću godina', a za novac upotrebljava se riječ *iljada* 'tisuća': *Ono gusto iljadu kun*.

4.8. Morfologija – prilozi

Za riječ mnogo postoji riječ *veleti*: *Veleti je gladi ona pretrpila. Veleti puti je bila bolesna. Veleti puti me napala*.

Za riječ od maloprije postoji riječ *otolič*: *Došo je otolič*.

Za riječ nigdje postoji riječ *ninder*: *To nima ninder nego somo u nos*.

Za riječ skoro postoji riječ *doboto*: *Doboto san pala priko skala*.

Za riječ upravo postoje riječi *jušto* i *propja*: *Evo jušto san mislila na te. Propja me stroh*.

Za riječ moguće koristi se riječ *brž*: *A brž ni to tako. A brž je i bila tamo*. 'Možda je i bila tamo.'

4.9. Priče kazivača i leskički fond istražen na terenu

Pričice sljedećih kazivača i ispitanika otkrivaju bogatstvo riječi u samo dva mjesta na otoku, i to u Postirima i u Škripu.

Drogi Ivo Kora, snošla nas je velika pokora. Došli smo ti u trišnjje, a našli smo somo zelene višnjje. Drogi Ivo Kora, čuvoj trišnjje, ne doj gušta dicit, pozdravijedu te Puče i Cici.

(Postira, kazivač Joško Jelinčić)

Jemali smo poje, zvo se Dunaj. Tamo smo jemali puno prasok i smokov i grozja jer tot je bi vinograd od grozja i loz. Po smo hodili uvik brat jer nismo jemali čo jist. To nas je i

spašivalo, to voće. To je bi dolac da se sadi tote loza i da se grozje trga i da se čini vino. To je bilo na Dunaj blizu Postir. Uvik smo hodili kad nam je bila potreba, s otin smo živili i od tega smo jili.

Jemali smo i drugo poje koje se zvalo Prodol. Tamo smo sijali šočivicu i gori su bile smokve, višnje, trišnje, jabuke. Svega smo jemali tote i masline, i krušok i jabuk. I bili su blušći (sparoge), to smo brali, to je bilo puno zdravo i dobro. U to poje svega smo jemali.

Jemali smo i kozu i š njom smo morali hodit u poje da ždere travu. Ona nam je davala mliko i s otin smo živili. Još smo i prodovali drugemu mliko da možemo živit od tega. Sadili smo kupus broški, i to je bilo lipo za jist. Bili su i ćimule od tega kupusa, to je bilo slatko ko cukar. Bili smo gladni i nevojni ali je bila hrana zdrava i dobra. Iz pojih smo jili, u poje smo nosili če smo brali ovo divjo koštrić, mak i poljski luk.

Nismo jemali nanke vode nego san pila di su bili pujoglavci od žabih. Kad bi nan bi došo vapor iz Splita brzo smo išli na vapor. Ugrabili bi malo vode da možemo doni doma da se možemo napit i oprat ali ni bilo ni dovoljno vode.

Hodili smo i na more pa smo prali robu. Kal smo lušnjali bilu robu onda smo jemali jedon maštil, i gori smo stavili jedon pokrivač. Na ti pokrivač smo stavili luga, i na ti lug smo gori ulivali vruću vodu da se skuha unutra ta bila roba. Kal se iskuhala ta roba onda smo jemali na ti maštil čep, i hodila je otoka od tega maštila. Kal smo izvadili tu robu onda nam je tokalo po režendat u more jer ni bilo dovoljno vode, sve ti je tako bilo. Mama je to profektno znala.

Nismo jemali ni struju nego smo jemali lampjun, jedva smo ga i nošli. Jema je tub na lapmjun i onda smo pod ti lampjun sve večeri činili. Gledoli smo i kuholi sve pod ti lampjun. Bilo nam je škuro, ali navikli smo se na ti lampjun i po tu sviću, još smo i šili robu i krpili pod tin. Nismo jemali ništa nego sve lipo po starinsku.

Uvi smo kuholi kupusa, blitve, manistre, fažola i rizi. Otac bi bi išo na ribe, pa bi lipih giric dobi. Po smo lipo pekli na žerave na gradele, i to je bilo puno dobro. Jemali smo puno

maslinovega uja, i onda smo sve to lipo začinili sa maslinovin ujen, spašivalo nas je najveće maslinovo uje.

Žene su prele vunu na kudiju, šćop koji ima vreteno, i onda se prede vuna za bičve, a muški su jemali opanke sa šlivacon če se šilo opanke po starinsku. Iz Amerik su nam šavali najlonke u šuprakupertu i robe.

Sapunar je jemo najveću kuću u Škrip i on je jemo svega po kući i u poje. Škrike su bile dobre žene. Rodile su po poju, i mučili su se, hodili su u Postira prodavat škutu i sir. Vako svaki drugi dan su hodili prodava i jaja. Radile su u fabriku u tvornicu postirsku. Iz Škripa su hodili na noge priko šume za doć u tvornicu, nisu jemali ni putića nego priko šume su hodili još i kal je bi snig, bili bidu došli prvi u fabriku.

(Postira, kazivačica Franjka Vidas)

Četiri druga su radili na njoj, dva su bili stalna, a dva su morali bit oni koji su činili uje masline. Te dvi makine su se činili ne šesnajest sati nego dohoto šesnajest uri. Vako bi se jadni ti makinori morali dizat u dvi ure iza pola noći da bi završili naveče u deset uri te dvi makine. Bilo je godin kal su se masline o Vele Gospe već počeli koda ispadot i kupiti te su se sušice činile, ali to uje ništa ni vajalo. To je kad si došo na kraj sela smrdilo uje, a vajalo je jist.

Onda bidon težok, to je bilo sve crkveno, gospodie. Moj otac, njezin otac ili ko bilo on je radi njihovu zemju, imali su ni svoje nodore koji su tuda, ni se moglo donit dicit ni grozje ni smokvu. A samo su kopali, bi son i jo meju njima isto vieć, ali već je došla druga doba.

Ovo Škrip bi je klesarsko misto i kamenarstvo, a danas nimamo ni jednoga klesara, jednoga smo jemali ali i on je odusto. U ono doba kad se klesala i crikva postojalo je i klesarstvo vode. A danas je vo misto zapušteno, evo sve oko kuća drača, suha trava, da dojde do požara izgori kuće, sve. Mladi su otišli, stari su ve nemoćni i onaj koji može nieće. Jo iman osamdeseipe godin, jo još uvi iden kilometar puta i čistin koju maslinu, a dočim ovi noši donos mlodi ne znoju po u dućan bez avuta.

(Škrip, kazivač Mate Martić)

O teškom načinu života u prošlosti u Škripu govori i pjesma Stjepana Pulišelića pod naslovom *Nona i kudija*:

Iz dona

U don

Moja bi nona

Kad prišnjijega posla

Ni jemala

Na jerulu

Il trup

Sela

O pos kudiju

Zadila

Prignula šiju

Vreteno vrtila

*I prela...*¹⁹

Leksički fond Postirana i Škripjana obiluje sljedećim riječima. One su vezane za svakodnevne poslove i stvari u kućanstvu, za stvari potrebne za rad u polju i na moru kao i za neke nazive vezane uz crkveni život:

Škatula 'kutija', *lampjun* 'petrolejska svjetiljka', *trinoge (tripije)* 'tronožac stavljen na otvoreno ognjište za jelo', *bocun* 'bokal', *kortol* 'pletena košara', *rešeto* 'sito', *kućarin* 'mala žličica', *bićerin* 'mala čašica za rakiju', *kantunal* 'noćni ormarić', *katrida* 'stolica', *tamburin* 'stolica bez naslonjača', *armarun* 'ormar', *intimela* 'jastučnica', *veltrina (kredenca)* 'kuhinjska komoda', *šuprakuperta* 'velika kuverta', *žveljarin* 'budilica', *portik* 'hodnik', *lajanjur* 'valjak za tijesto', *šjalpeta* 'kravata', *pergul* 'balkon', *berita* 'kapa', *šumpreš* 'glačalo', *mažinin* 'mlinac za kavu', *pantofule* 'kućne papuče', *bruštulin* 'naprava za prženje kave', *kudija* 'štap sa vretenom za presti vunu', *žmul* 'čaša', *pinjatin* 'mala posuda s ručkom', *štikandet* 'čačkalica', *kočeta* 'starinski krevet sa visokim uzglavljem izrezbarenim', *kopanja* 'drvena posuda za mijesiti kruh', *škandalet* 'grijalica za zagrijavanje postelje', *mulete* 'naprava za hvatanje žerava', *poltrona* 'fina sjedalica za gospodu', *lopiš* 'olovka', *kor* 'kočija', *lušjat robu* 'prati robu na ruke

¹⁹S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, 2013., str. 62.

s pepelom', *švilac* 'naprava za šivanje obuće', *opanke* 'postole', *frketa* 'ukosnica za kosu', *šotobatul* 'potsuknja', *nozubak* 'vunena čarapa', *šotobraco* 'držanje rukom pod ruku', *ofrankat* 'nešto zaobići', *skula* 'škola', *kunkun* 'ispletena kosa', *pajiz* 'mjesto, riva', *barbir* 'brijač', *barbirija* 'brijačnica', *balat* 'plesati', *kondut* 'zahod', *meštrovica* 'učiteljica', *škrivon* 'pisar', *jandari* (*žandari*) 'policajci', *poteštot* 'ljudi na visokoj poziciji', *jalek* 'prsluk', *gvera* 'rat', *malicija* 'zloća/pakost', *peškat* 'razumjeti', *deliberat* 'osloboditi se', *kurijoža* 'znatiželjna osoba', *kušin* 'jastuk', *škina* 'leđa', *dreto* 'pravo', *zglobjen* 'pogrbljen', *bandira* 'zastava', *čikara* 'malena šalica', *britvolin* 'nožić na zatvaranje'.

Mlekinje 'velike smokve', *mih* (*mišac*) 'posuda za nošenje pića u polje', *samor* 'sedlo na tovaru', *steja* 'vunica i slama ispod somara', *mulan* 'vrsta mesa', *utrobica* (*žigerica*) 'jetrica', *jematva* 'berba grožđa', *maravan* 'ukiseljeno vino', *barsata* 'pokvareno vino', *špuntin* 'vino koje je išlo na kvasinu', *marangun* 'drvodijelac', *šešula* 'plitka drvena posuda za grabiti tekućinu', *diža* 'drvena posuda za uzimanje vina', *peharček* 'drvena posuda za piti bevandu', *pisak* 'cisterna za vodu (kišnicu)', *zagon* 'staja', *mašklin*, *motika* i *macola* 'alati za rad na zemlji'.

Vapor 'putnički brod', *petromas* 'svjetlo za ribare', *trabakul* 'vrsta broda', *prova* 'pramac na brodu', *cima* 'konop za vezivanje broda', *fortunol* 'olujno nevrijeme', *bracera* 'jedrenjak s jednim jarbolom', *gajeta* 'čamac koji prati bod', *kajić* 'vrsta čamca'.

Pedisa 'kazna Božja', *kasil* 'lijes', *privijal* 'plašt', *kamiž* 'svećenička haljina', *plamita* 'misna haljina', *ščavet* 'knjiga u kojoj su evanđelja i poslanice', *štit*, *štenje* 'štivo', *put* 'tijelo, utjelovljenje', *u dni one* 'u one dane', *čimatorij* 'groblje'.

Zanimljiva je priča o crkvenom zvoniku. Kada se čuje riječ *zvonit* tada se zvoni sa obje strane zvona, a *slavit* znači zvoniti sa jedne strane zvona za blagdane, a *brecat* znači zvoniti u slučaju požara, a *angunija* to je zvonjava mrtvačkog zvona.

Svi gore navedeni primjeri rezultat su terenskog istraživanja a provjereni su u *Rječniku bračkih čakavskih govora* Petra Šimunovića iz 2006. godine.

Posebna je pjesma postirskog pjesnika Joze Škarića *Maslina* posvećena maslini:

Znon da je šjor Štefe o tebi piso.

Baš lipo i šesno te opiso,

sa puno znonja i jubavi

i malo ča je tega da ni stavi.

On nan je reko

koliko se uja na tebi nošlo,

koliko beštjih tvojim lišćen nasitilo,

koliko janjoc na tvoje žerave ispeklo,

koliko drva iz hreba nasiklo,

a nikor ti ni reko fola

za sve ono če si dola.²⁰

5. SLIČNOSTI I RAZLIKE POSTIRSKOG I ŠKRIPSKOG GOVORA

Prema rezultatima istraživanja mještana zanimljive su dobivene informacije s terena koje glase da *postirski govor je pjevniji, riječi teku kao list niz rijeku. Škripski je fonetski tvrdi, malo dublje razine, govor im zastajkuje, ali ne u smislu da ne znaju što bi rekli već zbog toga što čuvaju riječi predaka, oni su oprezniji u izričaju.*

Također, *postirska je čakavica priljepčiva svakom uhu. Postirani se u govoru brzo prilagođavaju ma u kojem gradu se nalazili. Škripjani to ne mogu postići do kraja života jer im uvijek ostaje dio njihovog škripskog arhaičnog govora s tipičnom bojom glasa.*

Evo nekih razlika u škripskom govoru istraženih na terenu: *majko* (Postirani koriste riječ *puno*), *gremo dol na stanicu* (Postirani: *gremo na autobus*), *jato* (Postirani: *blago*) 'životinjsko blago', *išo san u prisijelnika općine* (Postirani: *išo san u načelnika*)

²⁰J. Škarić, *Postirske slike: pjesme*, 2007., str. 30.

'gradonačelnik općine', *dido* (Postirani: *nono* 'djed'), *jerbo* 'jer', *evanjelje* 'evanđelje', *mieso* (Postirani: *meso*), *bošket* 'grmlje' (Postirani: *bušak*).

Kod Škripjana suglasnik *r* često gubi samoglasnike *i*, *e* u riječima *prnit* 'prenijeti' i *prko kuće* 'priko kuće'. Oni koriste riječi *ter* 'te', *jepet* 'opet', *čela* 'pčela', *vojka* 'voćka', *polkova* 'potkova'. Imenice srednjeg roda na *-je* imaju genitivni nastavak *-o* primjerice *zdrovjo* 'zdravlje', *zejo* 'zelja'.²¹ U Škripu ima diftonga u primjerima *mieso*, *miendula*, *neviera*, *riep*.

Ima mnogo romanizama u postirskom izričaju, a još više u škripskom: *arivo* 'stigao', *kapit* 'raumjeti', *parlat* 'puno govoriti', *fermat* 'zaustaviti', *fijera* 'svečanost', *lavurat* 'raditi', *šinjora* 'gospođa', *šjor* 'gospodin', *šinjorina* 'gospođica', *peškarija* 'ribarnica', *furešt* 'stranac', *matrikula* 'pomorska knjižica', *bronzin* 'lonac', *pijat* 'tanjur' *pensat* 'misliti', *duperat* 'upotrebljavati', *kuntenat* 'zadovoljan', *mižerija* 'bijeda', *pjaca* 'tržnica', *dotur* 'doktor', *profešur* 'profesor', *libar* 'knjiga', *pandil* 'suknja', *kužina* 'kuhinja', *pomidor* 'rajčica', *nona* 'baka'.

Hungarizam predstavlja pridjev *betežan* 'mana, nedostatak' primjerice *Bi je rojen betežan*.

Orijentalnoga su podrijetla imenice *mahrama* 'marama', *kajiš* 'remen', *mujta* 'besplatno

²¹S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, 2013., u: *Predgovor Petra Šimunovića*, str. 262.

6. ZAKLJUČAK

Nakon provedene jezične analize postirskog i škripskog govora može se zaključiti da su obadva izvorna izričaja ovdje duboko ukorijenjena. Njima govori većina stanovništva bez obzira na veliki utjecaj standardnog jezika u školama i sredstvima komunikacije. Bračani su prepoznatljivi po svome govoru ma gdje god se oni nalazili.

Čakavsko narječje na otoku Braču se razvijalo kroz stoljeća i svako naselje je pridonijelo tom razvitku svojstvenom notom. Iako nema gramatičkih pravila narječje se sačuvalo u narodu sa velikom preciznošću. U cijeloj jezičnoj analizi prikazanoj u radu krenuvši od fonoloških preko morfoloških pa sve do leksičkih osobina vidljivo je da postoje velika odstupanja od književnog jezika.

Škripskoj čakavskoj riječi se najviše u životu posvetio pjesnik Stjepan Pulišelić. U svojoj zbirci *Glos sa škrop* sa srcem je ispisao cijelu povijest svoje rodne grude pokazavši na veliku izdržljivost i žilavost čovjeka vezanog za kamen i zemlju, škrapu i draču. Njegovu zbirku jezično je obradio Filip Galović u svojem radu *Stjepan Pulišelić i Glos sa škrop*.

*Teško je moju brošku zemju
Izmaškinat
Povadit živo kamenje iz utrobe
Sagrodit vele gomile
Pogulit store smriče i česmine
Če su se tvrdo uza škrape sklopile
(Moja broško zemja, Stjepan Pulišelić)²²*

Mjesto Postira obiluje čakavskim pjesnicima poput Ive Kore, Ive Jelinčića, Vladimira Nazora i Joze Škarića ali nitko do sada nije samostalno obrađivao njihovu poeziju, a tako ni postirski govor. Zbog toga u ovom radu prikazane su izvorne riječi i pričiće nekih izvornih govornika koji su zaslužni za to da čakavska riječ ne blijedi i ne odlazi u zaborav.

²²S. Pulišelić, *Glos sa škrop*, 2013., str. 19.

Napustivši rodnu grudu čovjek uvijek teži za povratkom i njegova plavo zelena vala stalno ga doziva. On čuje pjesme postirske, škripske, bračke, hrvatske, praslavenske, a opet pjesme materinje kojima je dušom pripadao i s njima je srastao.

7. LITERATURA

- Galović, Filip. *Stjepan Pulišelić i Glos sa škrop. Čakavska rič XLIV* (2016.), br. 1-2., Split, siječanj - prosinac
- Jelinčić, Jakov. 1981. *Matične župne knjige govore u nama*, u: *Postira – Spomenica*. Postira: Izdanje župskog ureda
- Kora, Ive. 2001. *I blidi višta*. Postira: Vlastita naknada
- Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2., Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
- Pulišelić, Štefe. 2011. *Festival čakavske riči*. Supetar: Turistička zajednica Grada Supetra i Narodna knjižnica u Supetru
- Pulišelić, Stjepan. 2013. *Glos sa škrop*. Supetar: Zaklada otok Brač
- Šimunović, Petar. 1987. *Vodič po otoku*. Zagreb: Biblioteka Susreti
- Šimunović, Petar. 2006. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar: Brevijar
- Škarić, Jozo. 2007. *Postirske slike: pjesme*. Split: Naklada BoškovićVlahović, Darko. 2005. *Postira: Hrvatska u malom*. Split: Matica hrvatska, Ogranak Split

SUMMARY

Dialect of Postira and Škrip on the Brač Island

This paper is based on field research comparison of dialects from two settlements on the island of Brač, Postira and Škrip. All attention is focused on the importance and preservation of the Chakavian dialect because it is important that people continue to use and remember original Chakavian words. The historical development of the island of Brač has greatly influenced the development of the speech of its inhabitants. In this paper, small differences between these two dialects are shown, especially the rich lexical fund and the words people have been using in everyday life until these days. In the original expression, poetry was created as well as many folk stories preserved for generations. The dialect from settlement Postira has so far not been well explored, while Filip Galović researched the dialect of the settlement Škrip. He linguistically analyzed the collection of poems called *Glos sa škrop* from author Stjepan Pulišelić. In order to better illustrate the beauty of Postirian dialect, poems from local poets and narrated stories are used in this paper. This linguistic treasure is presented every year at the Festival of Chakavian dialects of the island of Brač in Škrip.

Key words: Chakavian dialect, field research, Postirian dialect, dialect from Škrip, narrated stories, poems in Chakavian, Stjepan Pulišelić, Festival čakavske riči.